

ANJES GABRIJEL

HVALA,
GOSPODINE
DIORE

Prevela s nemačkog
Dušica Milojković

■ Laguna ■

Naslov originala

Agnès Gabriel

MERCI, MONSIEUR DIOR

Copyright © Aufbau Verlag GmbH & Co. KG, Berlin
2020 (Published with Aufbau Taschenbuch; „Aufbau
Taschenbuch“ is a trademark of Aufbau Verlag GmbH
& Co. KG)

Translation copyright © za srpsko izdanje 2022, LAGUNA

Onima koje mi daju hrabrost

*Dama ne nosi odeću.
Ona dopušta odeći da bude nošena.*

Iv Sen Loran (1936–2008)

Prolog

Duboko plavo letnje nebo natkrililo je grad. Zamolila je taksistu da krene zaobilaznim putem. Sa železničke stanice Sen Lazar povezli su se na jug, u pravcu obale Sene. Kada su morali da se zaustave pred raskrsnicom, spustila je prozor. Čula je klopanje pokvarenog auspuha, brundanje automobilskih motora, reski zvuk pištaljke saobraćajnog policajca koji je stajao na uzdignutom postolju, prodorno trubljenje autobusa, povike dečaka koji je prodavao novine na uglu ulice. Svi ovi zvuci za nju su bili kao muzika i nedostajali su joj.

Kada je krenula dalje, videla je kako mlada žena u elegantnoj odeći silazi na trotoar s papučice automobila i gracioznim pokretom ruke pridržava obod šešira. Desetina muškaraca s kamerama i reflektorima užurbano ju je opkolila – nema nikakve sumnje, ponovo je u gradu mode. Pred bistroima, pod duboko navučenim tendama, ljudi su sedeli za okruglim mermernim stočićima i razgovarali, pijući pritom kafu ili čašu vina. Ovde su započinjane veze i uspostavljeni odnosi, ćaskalo se o poverljivim stvarima ili su sklapani poslovi.

Taksista je prešao Bulevar Osman, jednu od najotmenijih trgovačkih ulica u Parizu, gde popodnevna haljina košta godišnju

zaradu nastavnika, a izvezena džepna maramica mesečnu platu modistkinje. Pešaci su razgledali umetnički dekorisane izloge i izlazili s punim kesama iz ovih svetilišta mode i lepote. Ljudi su se kretali lako, u ritmu, kao da slede neku melodiju koju samo oni čuju u svojoj glavi. Kola su prošla Madlenin trg, sa crkvom čija fasada podseća na antički hram, i napokon su stigla u Ulicu Rojal. Pogled joj je pao na zgradu boje peska i nasmešila se setivši se svojih prvih dana u ovom gradu, kada nije ni slutila šta joj sudbina sprema.

Na Trgu Konkord vozač je skrenuo desno, u Kur la Ren. Pod visokim lipama, ljubavni parovi su šetali kraj reke držeći se za ruke. Starije dame vodile su psiće, s povocem u jednoj i raširenim suncobranom koji ih štiti od jarkog sunca u drugoj ruci. Muškarci s izgužvanim štofanim šeširima opušteno su držali štapove za pecanje. U daljini se uzdizao čelični skelet Ajfelove kule, a njoj bi srce uvek jače zakucalo kada je vidi.

Iza vrtova Trokadera vozač se odvojio od obale Sene i približio se Aveniji Anri Marten. Povevši se za iznenadnom idejom, kazala je vozaču da zaustavi kola, gurnula mu novčanicu u ruku i uzela svoj kofer. Poslednji deo puta htela je da pređe pešice. Sama. Svojim tempom.

Lagano je hodala ispod moćnih kestenova, kraj višespratnih stambenih zgrada sa blago zaobljenim erkerima i filigranski izrađenim rešetkama na balkonima, uz koje su se pele ruže puzavice. Na simsu jednog prozora ležala je mačka, lenjo trepućući na suncu.

Kada je stigla do Bulevara Žila Sandoa, ubrzala je korak. Išla je najbrže što može, ne osećajući ni težinu kofera u ruci ni neravni pločnik pod nogama. Bez daha je zastala pred kućom broj sedam i potražila ključ.

Čim je otvorila vrata, preplavio ju je poznati miris bergamota, jasmina i sandalovine. Zatvorila je oči, duboko udahnula, i znala – stigla je kući.

Deo prvi
Početak

Poglavlje 1

Selestina je zagrizla sočni komadić kolača od badema koji joj je strina dala da ponese kako bi imala šta da prezalogaji dok putuje vozom. Madleni Difur teško je palo da pusti svoju jedinu nećaku da ode. Pa ipak, mogla je da razume njenu odluku – posle svega što se desilo. Madlenin muž Gistav je, međutim, do poslednjeg trenutka pokušavao da odvрати Selestinu od njenog plana.

„Ti si Normandanka, Selestina, i mesto ti je ovde, na obali. Nijedna normalna devojka neće na svoju ruku krenuti u ono leglo greha, Pariz! Završičeš u jarku!“, predviđao joj je.

Ali Selestina je sada krenula u susret prvoj velikoj avanturi u svom životu. Zadubljena u misli, gledala je kroz prozor kupea i posmatrala kako voz promiče kraj širokih polja i plantaža voća u bojama pozne jeseni. U daljini su se pružala usamljena seoska gazdinstva. Prešla je već više od pola puta, a za dva sata biće na cilju.

Izvukla je pismo iz džepa kaputa i rukom poravnala sivkasti papir. Koliko je samo puta pročitala ove redove svoje nekadašnje školske drugarice Mari. Poslednji put videle su se pre dve i po godine, pre nego što se prijateljica s porodicom preselila više od sto kilometara dalje, na jugoistok Normandije.

Pariz, 17. oktobra 1946.

Draga moja Selestina!

Nemaš pojma koliko bih volela da dođem na tvoju svadbu. Nažalost, poziv sam dobila prekasno da bih mogla da organizujem putovanje.

Uvek si bila najupadljivija pojava u našem odeljenju, sa onom tvojom divnom crvenom kosom, pa nije nikakvo čudo ni to što si se prva udala – a uz to baš na svoj dvadeset i prvi rođendan. Pišeš da će tvoj suprug Alber naslediti plantažu jabuka. Mora da si veoma srećna.

I kod mene ima velikih novosti: oprostila sam se od svog novog zavičaja, sela Abinjija, i otišla u Pariz. Zato mi tvoje pismo i nije stiglo na vreme. Sa roditeljima sam se mnogo svađala, možeš da zamisliš. Ali ipak sam otišla. Sada se svakog jutra budim prepuna nestrpljenja, na svojoj maloj mansardi i pitam se kakva iznenađenja će mi doneti novi dan.

Parižani ne propuštaju nijednu priliku da uživaju u životu. Kada je vreme lepo, preko dana sede ispred bistroa na Šanzelizeu i piju vino. Uveče pohrle u restorane, posećuju umetničke izložbe i pozorišta, ili plešu na balovima. Kao da bi hteli da nadoknade sve u čemu ih je onaj prokleti rat godinama sprečavao.

Obavezno moraš da me posetiš, Selestina! Tvoj Alber sigurno neće imati ništa protiv. Istražićemo ovaj grad, u kome ima toliko toga da se otkrije. Prvo ćemo se liftom popeti na Ajfelovu kulu i pogledati grad odozgo. Posle idemo na vožnju brodom po Seni. Popićemo kakao u nekom kafeu, i sigurna sam da ćeš zavoleti Pariz.

Sada moram da prekinem. Radim kao kelnerica u jednoj pivnici, samo nekoliko minuta oдавde, a ubrzo mi počinje smena. Juče me je jedan gost, zgodan mlad čovek, pozvao na čašu piva. Možda danas opet dođe...

Grlim te i nadam se da ćemo se baš, baš brzo videti!

Tvoja Mari

Selestina je sklopila pismo s dubokim uzdahom i vratila ga u džep. Mari nema pojma. Ali kako bi prijateljica i mogla da zna za najnovije događaje dok je pisala ove redove?

Selestini su s bolom pred oči iskrsele slike koje su je već noćima progonile u snu. Videla je mladu ženu kako u tmurno septembarsko jutro stoji pred zgradom opštine u Ženeu, u venčanici koju je sama sašila od materijala za zavese, i čeka svoju majku. Majci je porub suknje zapeo o iver na kućnim vratima, pa je htela to na brzinu da zakrpi pre nego što pođe do opštine. Devojka je potrčala kući da majku opomene da požuri, ali ova je ležala na leđima u spavaćoj sobi, ukočenih očiju. Preminula je bila Lorijana Difur, njena majka koju je volela iznad svega, a mlada žena u venčanici bila je – ona sama.

Selestina je jecajući izvukla maramicu iz rukava, obrisala suze iz uglova očiju i prisilila sebe da se u mislima vrati u sadašnjost. Konačno je bila na putu za Pariz kako bi prošlost ostavila za sobom. Svoje detinjstvo i mladost, neočekivanu majčinu smrt – i Albera, čoveka u koga se toliko razočarala... Kondukter je išao iz vagona u vagon najavljujući kraj putovanja. „Sledeća stanica Monparnas. Svi putnici izlaze!“

Kada je napravila prve korake po pariskom tlu, Selestinu je obuzela blaga vrtoglavica. Prodorno zviždanje vozova koji dolaze i odlaze na susednim peronima odjekivalo joj je u ušima. Iz dimnjaka moćnih crnih lokomotiva dizali su se oblaci dima i odlazili u sivo, nisko jesenje nebo. Prosto nepregledno mnoštvo ljudi žurilo je u svim mogućim pravcima preko perona. Selestinu bi čas neki kofer udario po kolenima, a čas bi osetila nečiji lakat među rebrima.

Toliko mnoštvo ljudi ulivalo joj je strah i navelo je da zaštitu potraži kraj jednog od visokih livenih stubova na peronu. Stala je na vrhove prstiju i istegla vrat. Kako da u ovoj gužvi pronade svoju prijateljicu Mari? Mari joj je telegramom javila da će doći po nju na stanicu. Prepuna nestrpljenja, Selestina ju je čekala petnaest minuta i osećala kako je obliva znoj. A

onda je potisnula svoj nemir. Možda je Mari morala da uskoči i zameni koleginicu koja se razbolela, pa nije mogla na vreme da ode s posla.

Naći ću ja i sama put, hrabrila je sebe Selestina, prolazeći kroz staničnu zgradu čiji su lukovi bili viši od svake crkve u kojoj je ikada bila. I tu je vladala velika gužva. Sa svih strana čula je strane jezike, videla je ljude crne, smeđe i žute puti, kao da se na ovom mestu okupio ceo svet. Dečaci koji su prodavali novine, u staromodnim pantalonama do kolena i grubim kožnim čizmama, nosili su gomile novina pod rukom i na sav glas izvikivali naslove. Čovek koji je prodavao sitnice iz kutije kaiševima okačene o ramena nudio je žute broševe zlatnog sjaja. Iz jednog bistrea dopirali su zvuci harmonike i primamljiv miris, kakav može da potiče samo od prave kafe. A ona je u vreme racionisanja životnih namirnica bila deficitarna roba. Preplavljena tim mnoštvom utisaka, Selestina je zastala i duboko udahnula. Svuda oko trga na kome se nalazila železnička stanica uzdizale su se višespratnice boje kamena peščara i prolazila je reka automobila, motociklista i biciklista. Svaki vozač pokušavao je da trubljenjem ili zvonjenjem sebi obezbedi prvenstvo prolaza. Nije zamišljala da je glavni grad toliko bučan i grozničav. Selestina je oprezno zakoračila na ivicu pločnika, pa je zastala sa oklevanjem. Kako da pri ovakvom saobraćaju nepovređena pređe ulicu?

Dva dečaka neustrašivo su stupila na kolovoz, jedan automobil zakočio je uz škripu guma, a njih dvojica su, krivudavo se krećući između različitih dvotočkaša i četvorotočkaša, stigla na suprotnu stranu ulice. Mahnuli su Selestini kroz smeh i rukom je pozvali da ih sledi. Ali ona je ostala da stoji kao da je pustila korenjene ne usuđujući se da kroči nogom na kolovoz. Već je videla sebe kako leži pregažena na asfaltu i samo što nije briznula u plač. Zašto je uopšte tako ishitreno napustila zavičaj, i to s koferom u koji nije spakovala ništa osim odeće i

veša, svojih preporuka s posla i tri knjige svoje omiljene književnice Žermene Mersije? Iznenada je pomislila na reči svoga strica, koji ju je izričito upozoravao na opasnosti velikog grada.

Neposredno pred njom zaustavio se automobil. Vozač je spustio staklo i ugledala je ljubazno lice čoveka srednjih godina, s poniklovanim naočarima i kariranim kačketom.

„Taksi, gospođice?“

S olakšanjem je klimnula glavom svome spasiocu u nevolji. Ali odmah ju je preplavila i sumnja. Može li uopšte da veruje ovom potpuno nepoznatom čoveku? Ali skupila je svu hrabrost, ušla u taksi i kazala Marijinu adresu u arondismanu Monmartr.

Dok se vozač probijao kroz gust saobraćaj, Selestina je ustreptalog srca gledala kroz prozor. Videla je bulevare s drvoredima, ljude koji po njima šetaju, impozantne hotele sa spuštanim tendama, pred kojima su portiri u livrejama pozdravljali goste koji odlaze. Široke trgove sa spomenicima na visokim postoljima i fontane koje izbacuju vodu. Žene su, doduše, i dalje nosile praktične haljine iz ratnih godina, često sašivene od vojnih ogrtača, u kojima je silueta delovala usko. Inače se, međutim, po slici blistavog grada teško moglo primetiti da je Pariz pre samo dve godine bio ratno poprište.

Selestina se s jezom prisetila kako je sa porodicom sedela pored radija u avgustu 1944, suzdržavajući dah, i slušala zabranjeni program Bi-Bi-Sija na francuskom. Po Hitlerovom naređenju, Pariz je trebalo da bude srušen sa zemljom. U tom cilju je na svim važnim mostovima i u velikim upravnim zgradama u centru grada postavljen eksploziv – što je tek sada, naknadno, obelodanjeno. Mnogim Francuzima i dalje je izgledalo kao pravo čudo što je posle kapitulacije Nemaca prestonica ostala skoro neoštećena.

Kada je ušla u kuću broj četiri u Ulici Kapron, u blizini Trga Kliši, Selestinu je zapahnuo miris prženog crnog luka. Stepenište je imalo prljave, sive zidove i bilo je oskudno osvetljeno.

Mari je pisala o malom stanu u potkrovlju, pa se stoga Selestina popela izlizanim, škriputavim drvenim stepeništem na četvrti sprat. Na mesinganoj pločici na vratima pisalo je M. Turen. Pao joj je kamen sa srca. Spustila je kofer i pritisla zvonce, ali iznutra se nije čuo nikakav šum. Pozvonila je i drugi i treći put, a zatim je prislonila uvo na vrata stana. Mrtva tišina.

Gde je, za ima sveta, Mari mogla da bude? Nije došla na stanicu kao što su se dogovorile. A ni kod kuće je nije bilo... Selestina je duboko udahnula. Hoće li svoju prvu noć u nepoznatom gradu morati da provede sama u pansionu? Na pomisao koliko bi je to koštalo, istinski joj je pozlilo. Ali zatim je začula korake na stepeništu. Nagnula se preko ograde i ugleдалa kako se uz stepenice penje debeljuškasta ženska prilika u tamnosivom kaputu, glave obmotane crvenim vunanim šalom.

„Selestina, jesi li to ti?“ Poznavala je taj glas! Selestina se uz uzdah olakšanja bacila u naručje Mari, udišući miris teškog, slatkastog parfema. Čvrsto je zagrlila prijateljicu, osećajući kako joj nadolazi nova hrabrost.

„Dobro došla u Pariz, Selestina! U, bre, još više si smršala otkad smo se poslednji put videle. Kako to da si već stigla? Očekivala sam te tek sutra.“

Selestina se izvukla iz njenog zagrljaja i začuđeno odmah-nula glavom.

„Stižem u sredu, 13. novembra, u četiri po podne’, to sam ti napisala u telegramu.“

„Stvarno? Mora da sam nešto pobrkala...“ Mari je otključala vrata i upalila svetlo. „Moraš da mi oprostiš, još nisam pospremila.“

Majušni stan sastojao se od jedne jedine sobe. Selestina je s leve strane primetila nenamešteni krevet i tamni, visoki orman sa ovalnim ogledalom na vratima. Ispod malog prozora na mansardi stajali su dve crne lakirane stolice i sto s mermer-nom pločom, kao u bistrou. Na zidu s desne strane nalazio se šporet, nalik onome koji je imala kod kuće u Ženeu, a kraj

njega umivaonik i kuhinjski ormar, čija su vrata visila ukoso. Mari se sagla i žurno podigla čarape, mider i potkošulju s poda.

„Toalet i umivaonik s tekućom vodom naći ćeš na sredini stepeništa koje vodi naniže. A ja ću u međuvremenu da naložim šporet i da nam spremim nešto da jedemo. Mora da si gladna posle dugog puta.“

Ubrzo zatim, dve prijateljice su sedele uz krišku hleba i komad sira i pile upravo skuvani biljni čaj. Mari je namrštenog čela gledala prijateljicu, malo je oklevala, a zatim se usudila da kaže.

„Vidim da nosiš crno, Selestina... Da li ti je neko u porodici umro?“

Selestini su odmah navrle suze na oči. Nije mogla da prestane da plače, a sve suze koje je toliko dugo potiskivala pred tetkom i tečom najednom su navrle. „Mama... Na moj rođendan, koji je trebalo da bude i dan moga venčanja...“, kazala je jecajući.

Mari je sela pored nje, uzela je u naručje i milovala po kosi. „Jadnice, nisam ni slutila... Slobodno se isplači. Mogu da razumem tvoj bol.“

Glave oslonjene na Marijino rame, Selestina je cvilela i jecala, sve dok joj se nije učinilo da su suze potpuno presahle.

„Muž ti je sigurno bio podrška u ovom teškom periodu, zar ne?“, saosećajno se raspitivala Mari.

Selestina je izmučeno uzdahnula. „O Alberu ću ti pričati sutra. Užasno sam umorna.“ Nekoliko puta je zevnula i čvrsto se uhvatila za ivicu stola da se ne bi prevrnula sa stolice.

Mari je skočila, izvukla prekrivač i jastuk iz ormana i rastresla perinu. Selestina se ubrzo našla kraj prijateljice u uskom krevetu, i osetila je olovnu težinu u celom telu. Bila je u Parizu, i nije bila sama. Marijina srdačnost i razumevanje pružali su joj utehu i samopouzdanje. Sutra će započeti njen novi život.

Poglavlje 2

Primamljivi miris svežeg čaja od nane bilo je prvo što je Selestina osetila kad se probudila. Umorno je otvorila oči ispod pokrivača i ugledala Mari, koja je potpuno obučena stajala pored šporeta i kroz cediljku sipala čaj u dve šolje.

„Dobro jutro. Već si ustala? Koliko je sati?“ Selestina je još pospana sela na krevet i trljala oči.

„Sad će deset.“

„Tako je kasno? Trebalo je da me probudiš.“

„I ja sam ustala tek pre nekoliko minuta, danas radim večernju smenu. Nema ničeg lepšeg nego da, kad se probudiš, još malčice odremaš u krevetu. Voliš čaj od nane? Kafu, nažalost, ne mogu da ti ponudim. Prošle nedelje sam svoju karticu za snabdevanje, za koju je trebalo da dobijem kafu, trampila za bočicu parfema. Zarada kelnerice nije baš dovoljna za luksuzan život.“

„Čaj mi sasvim odgovara.“ Selestina se žurno izvukla iz kreveta, potražila svoje papuče i obukla Marijin plavi jutarnji ogrtač sa jarkocrvenim cvetovima maka. Najtiše što je mogla odšunjala se niz stepenište do toaleta, nadajući se da je niko od ostalih stanara neće videti ovako obučenu i neočešljane kose. U oronulu prostoriju je kroz uski prozor ulazio hladan

vazduh. Miris ljudskih izlučevina i pokvarenih jaja terao ju je na povraćanje. Ovoga jutra moraće da joj bude dovoljno da se umije kao mačka, pogotovo što je iz zardale slavine nad umivaonikom sa žutim flekama izlazio samo tanak mlaz vode.

Mari je u međuvremenu napunila činijicu keksom sa bademom i podložila šporet, tako da je u stančiću u potkrovlju postalo prijatno toplo.

Nakon nekoliko gutljaja čaja, Selestina se već osećala življe. Mari je gurnula u usta ceo keks. „Volim sve što je slatko. Gosti mi ponekad umesto napojnice daju cigarete. A ja ih onda menjam za čokoladu, ili keks. Za duvan ne marim. Znaš li šta sve trenutno može da se dobije na crnoj berzi za kutiju cigareta?“ Na ovo pitanje nije ni očekivala odgovor. „Umirem od radoznalosti. Šta je s Alberom?“

Selestina je mirno slegla ramenima. „Najurila sam ga.“

Mari je zurila u nju otvorenih usta. „Šta si uradila? Ali... Pa vi ste se tek venčali.“

„Ne, do toga, srećom, nije došlo. Mama je umrla jedan sat pre venčanja. Sasvim iznenada za sve nas jer je bila potpuno zdrava.“

„Strašno! Ali zašto kažeš na sreću? U pismu si toliko lepo pisala o svom vereniku. Rekla si da je zgodan, tamne kose, čeličnoplavih očiju...“

„Šta vredi spoljašnjost? Samo nekoliko dana posle mamine smrti, Alber je hteo da se ipak venčamo. Kad sam mu rekla da mi je potrebno vreme da je ožalim i da ne mogu da mislim na veselu proslavu, nazvao me je 'sentimentalnom budalicom'. Na njegovo insistiranje, napustila sam svoj posao u kancelariji gradonačelnika. Trebalo je da budem tu samo za njega.“ Selestina je prezrivo iskrivila usta i neraspoloženo je mrvila keks s bademima.

„Alber je hteo da mi diktira kako da se oblačim, kako da govorim, s kim da se družim. Neprestano je govorio kako ubuduće treba da mu vodim domaćinstvo i rađam decu, a ni jedan jedini put nije me upitao kako ja zamišljam naš zajednički život.“